

Geloof en wetenschap

door prof. dr. H. Dooyeweerd

Het vraagstuk van de verhouding tussen geloof en wetenschap is in de gangbare wijsbegeerte geboren uit een gebrek aan kritische zelfbezinning. Hierdoor zag men over het hoofd, dat het eigenlijke probleem, waarmee men in deze verkeerde formulering worstelde, niet was de verhouding tussen geloof en wetenschap, maar veeleer die tussen twee verschillende geloofsstandpunten die onderling met elkaar in conflict zijn.

Dat de zaken inderdaad zo zijn, blijkt onmiddellijk wanneer men bedenkt dat een eigenlijke spanning tussen geloof en wetenschap pas dan kan ontstaan, wanneer beide tegenover elkaar worden *verzelfstandigd*. Het was het dogma van de zelfgenoegzaamheid van de wetenschap op haar eigen gebied, dat onmiddellijk een antagonisme in het bewustzijn opriep. Was dit dogma echter zelf iets anders dan een geloofsbelijdenis?

In de scholastiek van THOMAS VAN AQUINO wordt het gegrond op een religieuze overtuiging met betrekking tot de verhouding van 'natuur' en 'genade'. De menselijke 'natuur', geconcentreerd in de naturalis ratio, wordt hier als 'voortrap van de genade' gevat. De wetenschap, als behorend tot het 'natuurlijk terrein', kan naar deze overtuiging slechts bij het licht van de 'natuurlijke rede' worden beoefend. Het geloof daarentegen verschaft een hogere, boven-natuurlijke kennis, die de natuurlijke tot hogere volmaking brengt maar die zeker niet als *uitgangspunt* van de wetenschap kan worden aanvaard. In het laat middeleeuws nominalisme wordt deze opvatting verlaten en een volledige breuk tussen genade en natuur, geloof en wetenschap geproclameerd.

Ook deze opvatting is *religieus gefundeerd* en wanneer later in de renaissancetijd de autonomie van de rede tegen het kerkelijk geloof wordt gemobiliseerd en de daaropvolgende Verlichtingsperiode de soevereiniteit van de wetenschap over heel de levens- en wereldbeschouwing predikt, dan is het steeds weer een geloofsstandpunt dat zich tegenover het kerkelijk geloofsstandpunt stelt.

Dit wordt ook door IMMANUEL KANT ingezien, die de wetenschap van haar geloofsanspraken probeert te ontdoen, juist om voor het geloof weer vrij baan te kunnen maken. Hij stelt het probleem van de verhouding van geloof en wetenschap principieel op de basis van de moderne humanistische wereldbeschouwing.

Het ging nu niet meer, zoals in de Middeleeuwen, om de vraag, hoe het geloofsdogma van de christelijke kerk zich met een wetenschap liet verenigen, die principieel van het dogma van de interne zelfgenoegzaamheid van de natuurlijke rede uitgaat.

Het humanisme als levens- en wereldbeschouwing had reeds over de hele linie de soevereiniteit van de menselijke rede aanvaard en kon de christelijke leer nog slechts in een volstrekt gegeseculariseerde, 'diesseitigen' en daarom principieel gedenatureerde vorm laten gelden.

Het is niet langer het probleem van de verhouding van 'natuur' en 'genade', dat de moderne mens in een innerlijk geloofsconflict verstrikt, maar het probleem van de verhouding van het nieuwe humanistisch *persoonlijkheidsideaal*, waarin de christelijke leer van de vrijheid van de christen was *geseculariseerd* tot het nieuwe humanistisch *wetenschapsideaal* dat de natuurwetenschappelijke methode ten troon had verheven, in de waan, daardoor de hele kosmos wetenschappelijk aan de soevereine persoonlijkheid te onderwerpen.

Het wetenschapsideaal was zelf religieus in het persoonlijkheidsideaal gefundeerd, maar moest bij consequente doorvoering het laatste *opheffen*.

Het had immers geen plaats voor een zedelijke vrijheid en autonomie, maar stond en viel met het geloof in de absolute gelding van de natuur-causale bepaaldheid van alle gebeuren. Dit wetenschapsideaal had niet alleen tegen het kerkelijk geloof in het wonder het pleit opgenomen, het moest ook tegen het humanistisch geloof in de scheppende vrijheid van de menselijke persoonlijkheid de strijd aanbinden.

Maar ook in deze vorm was het vermeende conflict tussen 'geloof' en 'wetenschap' inderdaad een innerlijk *geloofsconflict*, dat zijn oorsprong had in een innerlijk dualistische religieuze stellingkeuze tegenover *God* en *kosmos*.

De 'oplossing' die door Kant voor dit conflict werd gegeven, en die nog steeds, zelfs in christelijke kringen als de definitieve wordt beschouwd, bracht inderdaad geen 'grensscheiding' tussen *geloven* en *weten*, zoals men het gewoonlijk denkt, maar slechts een grensscheiding *binnen het humanistisch geloof zelf* tussen het *wetenschaps-* en het *persoonlijkheidsideaal*. Het geloof in de zelfgenoegzaamheid van de wetenschap werd beperkt tot het terrein van de natuurverschijnselen, het geloof in de zedelijke vrijheid van de soevereine persoonlijkheid daarentegen werd gereserveerd voor

het gebied van de normen en waarderingsoordelen.

Maar dit dualisme kon het innerlijk geloofsconflict in het humanisme niet werkelijk tot oplossing brengen. Kant poneert reeds het primaat van de 'practische Vernunft', waarin hij het geloof in de zedelijke autonomie van de persoonlijkheid grondt, boven de 'theoretische Vernunft'. In werkelijkheid was het geloof in de autonomie van de wetenschap op het gebied van de natuurverschijnselen bij Kant geworteld in het geloof in de zedelijke vrijheid en autonomie van de persoonlijkheid. Het wetenschapsideaal was inderdaad uit het religieuze persoonlijkheidsideaal ontsprongen. Inderdaad is alle wetenschap gegrond in een religieus uitgangspunt, dat door onze geloofsfunctie al of niet tot een duidelijke belijdenis is gebracht.

Dr. A. KUYPER heeft deze stand van zaken, die alleen bij waarachtige zelf-kennis in het licht van Gods Woordenopenbaring kan worden ingezien, met grote scherpzinnigheid naar voren gebracht.

Het is namelijk zo dat geheel onjuiste opvatting over de innerlijke zelfgenoegzaamheid van het wetenschappelijk denken berust op de misvatting als zou in de 'rede' het *centrum*, de *wortel* van het natuurlijk bestaan van de mens zijn gelegen. Hiertegenover moet in Schriftuurlijke lijn door de calvinistische wetenschap weer met kracht de waarheid worden beleden, dat achter alle tijdelijke functies van de menselijke natuur, inclusief de *redelijke functie*, een *religieus centrum*, een *religieuze wortel* schuilgaat, die door de Schrift genoemd wordt 'het hart, waaruit de uitgangen des levens zijn'. Het '*hart*' in deze zin is onze *volle zelfheid*, of *ikheid*, en mag dus nooit met een functie - hetzij met het verstand, hetzij met het gevoel - worden vereenzelvigd.

De zogenoemde 'Wijsbegeerte der Wetsidee', die in de lijn van Kuiper een stelsel van calvinistische wijsbegeerte heeft ontwikkeld, begint dan ook in haar Prolegomena met een uiteenzetting van de *noodzakelijke religieuze vooroordelen van alle wetenschap*, die de wetenschap zelf *mogelijk maken*. Zij heeft het onkritisch dogmatisme in de gangbare opvatting aangetoond, die de zelfgenoegzaamheid van het theoretisch denken voor een *zuiver wetenschappelijk* postulaat uitgeeft, terwijl het inderdaad niets anders is dan het dogma van een afvallig *geloof*.

De middeleeuwse formulering van de autonomie van de rede als autonome voortrap van de genade, berustte inderdaad op de onmogelijke poging de heidense wijsbegeerte, die uit een afvallige rede-religie ontsproot, met het christelijk geloof in overeenstemming te brengen.

De Roomse opvatting van natuur en genade huldigt een heidense beschouwing van de geschapen menselijke natuur, die met de christelijke in onoplosbaar conflict moet komen.

De Reformatie, die de *radicale* verdorvenheid van de menselijke natuur leerde, ging daarbij weer uit van de Schriftuurlijke opvatting van deze natuur, namelijk dat zij in het '*hart*' als De Reformatie, die de radicale verdorvenheid van de menselijke natuur leerde, ging daarbij weer uit van de Schriftuurlijke opvatting van deze natuur, namelijk dat zij in het '*hart*' als *religieuze wortel gecentreerd is*.

Dat dit *christelijk* uitgangspunt, wanneer het ook in de wetenschap wordt gehuldigd, tot een radicale omwenteling ook in de theoretische kijk op de kosmos, en daarmee in de *grondslagen van de wetenschap* moet leiden, is door de Wijsbegeerte der Wetsidee uitvoerig in het licht gesteld.

Bestandsnaam: Document1
Map:
Sjabloon: C:\Users\Liesje\AppData\Roaming\Microsoft\Sjablonen\Normal.dot
m
Titel:
Onderwerp:
Auteur: Liesje
Trefwoorden:
Opmerkingen:
Aanmaakdatum: 25-6-2008 15:36:00
Wijzigingsnummer: 1
Laatst opgeslagen op:
Laatst opgeslagen door:
Totale bewerkingstijd: 14 minuten
Laatst afgedrukt op: 25-6-2008 15:50:00
Vanaf laatste volledige afdruk
Aantal pagina's: 2
Aantal woorden: 1.181
Aantal tekens: 6.947 (ong.)